

Els plàtans

El plàtan, l'arbre del Passeig de Manresa i arbre viari per excel·lència a Europa que ombrreja places, passejos i vores de camins i canals, és una varietat seleccionada l'origen de la qual se situa al segle XVII. No té cap àrea de distribució espontània. El seu nom científic *Platanus orientalis* var. *acerifolia*, amb els sinònims admesos *Platanus x hispanica* i *Platanus x hybrida*, denota l'origen híbrid. Els plàtans del Passeig -i els del passeig del Riu, de cal Gravat, del parc de la Seu, del parc del Cardener i de tants altres llocs- són un híbrid en el qual participa *P.orientalis*, l'espècie que viu de manera natural en boscos de ribera des de la península balcànica fins a l'actual Iran, que té les fulles amb entrants més profunds i lòbuls més allargats i els glomèruls de fruits en grups de 3 a 6 penjant d'un sol peduncle, i *P.occidentalis*, espontani a la meitat est dels Estats Units d'Amèrica, que té les fulles amb entrants poc profunds i lòbuls amples i els glomèruls de fruits penjant d'un en un. El nostre plàtan no és un híbrid al 50%, sinó més a prop de *P.orientalis*. Els caràcters morfològics dels pocs exemplars subespontanis nascuts a partir d'arbres plantats solen acostar-se més a *P.orientalis* que a *P.occidentalis*. Al llibre "Arbres de Manresa", Florenci Vallès especula sobre un possible origen als jardins d'Aranjuez on hi ha vells exemplars del plàtan comú i de les dues espècies progenitores.

El seu nom correcte en català és plàtan o plàtan d'ombra que prové del llatí *Platanus*, tal com pi prové de *Pinus* o xiprer de *Cupressus*. Després del descobriment d'Amèrica es va començar a importar el fruit conegut com a plàtan o banana. El nom català de plataner es confús; s'aplica tant a l'arbre plàtan, de manera etimològicament incorrecta, com al bananer, l'herba exuberant productora de plàtans o bananes.

El plàtan té grans avantatges que expliquen la seva actual profusió. És un arbre caducifoli que ben aviat assoleix una gran capçada que dona ombra densa i fresca a l'estiu, quan cal. Es reproduïx per esqueix, un fet que facilita la feina de viver i que assegura que la genètica es mantingui constant. El plàtan és un arbre excepcionalment soferit que suporta les podes més salvatges, la contaminació de l'aire, la pavimentació que deixa només mínusculs escocells, rètols clavats al tronc que acabarà englobant i altres agressions consubstancials a la civilització. Si s'ha plantat en un lloc poc adient o no es rega, creixerà poc; però no és un arbre que mori fàcilment quan està ja arrelat. Malauradament a Manresa, les fuites de salmorra del col·lector sí que maten als plàtans i a qualsevol altra espècie d'arbre; al passeig del Riu poso per testimoni.

Però el plàtan té també els seus inconvenients. El seu gran port, de fins a 40 metres d'alçada, pot ser desmesurat; els plàtans no s'haurien de plantar mai a menys de 10 metres un de l'altre o d'un edifici. Passejar per sota dels plàtans comporta el risc de ser obsequiat pels pardals, coloms, estornells o garses que reposen a les branques; a vegades, els ocells... I, a finals d'abril i al maig, els pèls i la pols de les fulles tendres i dels fruits que s'escampen amb la desintegració dels glomèruls ocasionen inflamació a l'aparell respiratori, asma o al·lèrgia a un nombre creixent de persones. Una pluja oportuna i l'ús de mascareta esmorteïxen la incidència. Aquesta és la raó de la substitució de plàtans per lledoners al carrer Carrasco i Formiguera, ben a prop del Passeig, i a diversos carrers de l'Eixample de Barcelona.

Per bé i per mal, els plàtans són l'essència del Passeig. El catàleg de patrimoni de Manresa cataloga als plàtans del Passeig com a conjunt botànic d'interès municipal amb la referència CBIM-020. Els plàtans més grans i vells situats entre la Muralla de Sant Domènec i la plaça de Crist Rei deuen tenir 130 anys, a comptar des del 1891 quan es va inaugurar aquest primer tram. Malgrat la catalogació, la mida, l'edat i el respecte que mereixen a l'haver aixoplugat tantes converses i passejades de manresans durant tant de temps, el servei de manteniment de l'Ajuntament de Manresa, segurament mal aconsellat, va fer tallar aquest hivern passat un total de 33 plàtans del Passeig, entre ells forces dels més vells, que van ser substituïts per peus joves de la mateixa espècie. No és la primera vegada que l'Ajuntament talla plàtans del Passeig aduint que estaven malalts. Cal ser conscients que la raó primera de decadència dels plàtans és gairebé sempre la poda abusiva de branques sanes; si no es tallen més branques sanes durant uns anys, l'arbre pot refer-se. L'interior buit del tronc d'un plàtan, que sol presentar-se com a evidència de senescència i decrepitud, en

realitat pot no ser tal problema per l'arbre si segueix sostenint les branques amb fermesa. Per evitar riscos i molèsties derivats de la majoria de plàtans que es van sacrificar, n'hi hagués hagut prou en tallar-los les branques més seques, que presentaven risc clar de trencar-se o que s'acostaven massa a les façanes; no calia talar-los d'arrel ni trencar l'harmonia del passeig. Hom no s'imagina que per decisió municipal es puguin talar plàtans de Les Rambles a Barcelona, del parc de la Devesa a Girona, dels Camps Elisis a Lleida, del carrer Pau Picasso a Ceret o de les ribes dels llarguíssims canals de Midi i de la Garona al sud de França. Al Passeig de Manresa, potser per un concepte més provincià que menysté allò que ens és propi, es talen els plàtans vells fins i tot després d'haver-los declarat protegits. Ara caldrà esperar un mínim de 20 anys perquè, si tot va bé, els nous plàtans arribin a una mida dels anteriors. I, és clar, no deixar que en aquests propers 20 anys s'hi acosti altra vegada la serra dels llenyataires.